

مقدمه

یکی از زمینه‌هایی که بویژه در دهه‌های اخیر در بسیاری از مجامع ملی و بین‌المللی از جایگاه ویژه‌ای برخوردار است، مقوله حقوق شهروندی است. طیف گسترده مهاجرت در دنیا و تبعات آن برای جوامع مهاجرپذیر، تغییرات عظیم و سریع در جوامع که ارتباطات درون فردی و بین فردی، گروه‌ها و بلوکهای اقتصادی - سیاسی را به صورت گسترده‌ای تحت تاثیر قرار داده است و کاهش مشارکت مردمی، تغییر و تحولات سیاسی و وضعیت نامناسب اقتصادی، گسترش ارتباطات از طریق وسایل ارتباط جمعی و از همه مهمتر ویژگی عمده رفتار شهروندان معاصر که در صدد کسب نفع شخصی و مزیت‌های فردی هستند، مسأله حقوق شهروندی را چه در سطح ملی و چه در سطح فراملی به یک مسأله پر اهمیت تبدیل کرده و آن را تقریباً به یک ویژگی جهانی بدل کرده است.

شهروندی از بعد نظری، به منظور دستیابی به اهداف متعدد جامعه مانند همبستگی اجتماعی، توسعه و مشارکت واقعی نیز به عنوان مفروضات مسلم در نظر گرفته می‌شود چنانکه برخی صاحب نظران اعتقاد دارند ((کارکرد اصلی شهروندی اداره جامعه مطابق با اصول رعایت حقوق دیگران و تعهد به انجام امور در حفظ نهاد های مشترکی است که این حقوق را برقرار و پایدار نگه می‌دارند)) (فالكس، ۱۳۸۴). بنابراین شهروندی، اصلی است که بر روابط دولت و اعضای جامعه نظارت می‌کند یعنی از یک سو به امتیازات دولت و حقوق افراد و از سوی دیگر به مناسبات و فرایندهای تاریخی مربوط می‌شود. به بیان دیگر، شهروندی پیوندهای میان فرد و جامعه را در قالب حقوق، تعهدات و مسؤلیتهای منعکس می‌سازد و چارچوبی برای تعامل افراد، گروه‌ها و نهادها ارائه می‌کند. باید توجه داشت که اهمیت نقش شهروندی در جوامع در حال گذار با مشکلاتی به مراتب پیچیده تر از جوامع روبرو است. در چنین وضعیتی برای ایجاد فضای دموکراتیک، قانونمند و مردمی، پویایی در ابعاد مختلف اجتماعی و فرهنگی و اقتصادی و سیاسی ضروری به نظر می‌رسد، این پویایی‌ها به فرد صاحب حقوق با شهروند اجازه می‌دهد تا در سرنوشت خود و جامعه دخالت آگاهانه داشته و در اداره امور جامعه نقش مؤثر داشته باشد و با آگاهی از رخدادهای جامعه در تمام عرصه‌ها مشارکت داشته باشد. همچنین جامعه از اعضای خود انتظار دارد تا حقوق دیگران را به رسمیت بشناسد و در حفظ و حراست از ارزشها و هنجارهای جامعه کوشا باشد. از این رو به منظور ایجاد و گسترش بسترهای جامعه مدنی، شناخت حقوق، مسؤلیتهای و عمل به آنها دارای اهمیت است. به بیان دیگر، اعضای جامعه هنگامی مجال مشارکت واقعی، آگاهانه و معنادار در عرصه‌های مختلف را می‌یابند که نسبت به حقوق و تعهدات خود از یک سو و حقوق و مسؤلیتهای نهادهای موجود در جامعه از سوی دیگر آگاهی داشته و به آن عمل نمایند. بنابراین می‌توان شهروندی را هسته اصلی مشارکت اجتماعی و سیاسی یک جامعه دانست و مشارکت فعال را جزئی از حقوق و وظایف شهروندی به حساب آورد. پس به منظور رسیدن به جامعه مدنی مبتنی بر رعایت حقوق افراد باید زمینه را برای تحقق حقوق شهروندی فراهم کرد. (تاج مزینانی، ۱۳۸۲).

۱. بیان مسأله و پیشینه تحقیق

شهروندی از مهم ترین مفاهیم اجتماعی است که به منظور کمک به شناخت بهتر جامعه، روابط درونی آن و هدایت کنش‌ها و رفتارها خلق شده است، این مفهوم همانند هر مفهوم دیگر در بسترتاریخی-اجتماعی و در درون شبکه‌های مفهومی، محتوا و معنای خود را آشکار می‌سازد. این محتوا ثابت نبوده و به اعتبار تحولات پدید آمده در جامعه و رویکردهای نظری، دستخوش تغییر شده است. در دوره معاصر، شهروندی و مباحث مربوط به آن، حجم زیادی از گفتارها و نوشتارها را به خود اختصاص داده و تقریباً در اکثر کشورهای جهان، دست کم در عرصه نظر، حقوقی برای افراد در قوانین گنجانده شده است و در برخی کشورها ساختارها ساز و کارهای رسمی و غیررسمی نظیر انتخابات برای آن پیش بینی گردیده است (انالز، ۲۰۰۷).

از دیدگاه نش جهانی شدن با تغییر دادن بستر شهروندی اندیشمندان را به بازنگری در رابطه با مفهوم و موضوعات وابسته به آن واداشته است. او شهروندی را که برقرار کننده رابطه میان فرد و جامعه سیاسی است بخشی از سیاست می‌داند که هدفش حل منازعات از طریق مصالحه می‌باشد. از نظر نش فقر یکی از عوامل مؤثر بازدارنده افراد در ورود به عرصه شهروندی است (نش، ۱۳۸۰). اهمیت موقعیت اقتصادی - اجتماعی از جمله عواملی است که ترنر نیز مانند نش از آن به عنوان یکی از عوامل مؤثر آگاهی و مشارکت در راستای حقوق شهروندی بیان می‌کند. به نظر ترنر از عوامل مؤثر در آگاهی شهروندان، موقعیتهای اقتصادی افراد بوده به نظر او موقعیت اقتصادی افراد در میزان آگاهی آنها از حقوق و تعهدات شهروندی و نیز توانایی آنان در مشارکت در بخشهای مختلف جامعه و نیز در گیریهای مدنی آنان مؤثر می‌باشد (احمدی، ۱۳۸۳).

¹ Falks
² Ennals
³ Nash

آنچه مسلم است توسعه حقوق شهروندی در اجتماعاتی که هنوز این موضوع در مراحل تکوین خود قرار دارد مستلزم آگاهی افراد جامعه بعنوان عامل بنیادین است، آگاهی افراد از حقوق شهروندی نخستین عامل از تسهیل ارتباط ملت و دولت و روابط متقابل و تعاملات اجتماعی افراد در جامعه است و بدون آگاهی هیچ تغییری در این زمینه مشاهده نخواهد شد و شرایط مناسب برای مشارکت افراد در سرنوشت سیاسی- اجتماعی خویش فراهم نمی‌شود. بنابراین با توجه به انتظاری که در نظام تعلیم و تربیت در رابطه با پرورش همه جانبه قابلیت‌ها و توانایی‌های انسان می‌رود به نظر می‌رسد تربیت اجتماعی و به تبع آن تربیت شهروندی از اهمیت اساسی برخوردار است. امروزه به علت مسائلی همچون تمرکز زدایی از قدرت، گسترش فوق العاده فناوری اطلاعات، دهکده جهانی و مسائل مشترک جهانی همچون آلودگی محیط زیست، صلح و امنیت جهانی باعث شده که تربیت شهروندی نه تنها در سطح ملی و محلی بلکه در سطح بین المللی نیز مورد توجه قرار می‌گیرد (هلد^۴، ۱۹۹۵).

بنابراین باید نسبت به آگاهی همه مردم، بویژه نوجوانان و دانش آموزان به عنوان قشر وسیعی از جمعیت، از حقوق شهروندی^۶ شان توجه ویژه‌ای مبذول داشت. دانش آموزان و نوجوانان به عنوان قشر تحصیل کرده جامعه، در ارتباط زیاد با شعور جمعی و آگاهی عمومی قرار دارند.

اهمیت و جایگاه حقوق شهروندی در نظام اجتماعی و ارتباط متقابل این مفهوم با مشارکت اجتماعی از مسائل و دغدغه‌هایی است که محور بحث بسیاری از جامعه‌شناسان و تحلیل‌گران اجتماعی می‌باشد. به نظر می‌رسد آگاهی از حقوق شهروندی امروزه به عنوان نیاز اساسی برای تمام شهروندان درآمده است. بدون شک گرایش دولت‌های مردم سالار و ملت‌ها به سوی شناخت مردم از میزان آگاهی از حقوق شهروندی شان به صورت خود به خود رشد نکرده است، بلکه نوعی احساس نیاز جوامع نوین را به سوی درک این آگاهی و بصیرت سوق داده است. با در نظر داشتن اینکه مهمترین ویژگی انسان مدرن عقلانیت است و رشد عقلانیت برای جوامع مدرن بشری نیازهای جدیدی ایجاد کرده است، گسترش نقشها در جامعه سطح روابط انسانی را توسعه داده و افزایش سطح این روابط حقوق جدیدی را در جامعه ایجاد کرده است، تا مردم در آن مشارکت کامل داشته باشند تا مفهوم راستین شهروندی در آن مصداق پیدا کند (مایور^۵، ۱۳۸۳).

در این زمینه یونیس و کلند معتقدند مشارکت در دوران نوجوانی و جوانی می‌تواند، در ساختن هویت مدنی موثر باشد، هویت مدنی شامل حس همکاری و مسئولیت اجتماعی در تداوم رفاه جامعه است. هویتی که شکل‌گیری احساس فردی، عاملیت اجتماعی، مسئولیت پذیری اجتماعی و آگاهی سیاسی- اخلاقی را ایجاب می‌کند. مشارکت در گروه‌های سازمان یافته ضابطه مند در دوران نوجوانی یا جوانی، عامل تعیین کننده میزان تعهد مدنی در بزرگسالان در چند سال بعد خواهد بود، که فقط در این صورت حقوق شهروندی می‌تواند با استفاده از ظرفیت‌های خلاق همه شهروندان اعم از زن و مرد، پیر و جوان، فقیر و غنی در خدمت همه آنها قرار گیرد (اسکافی، ۱۳۸۷).

از آنجا که نوجوانان و جوانان بخش عمده‌ای از جامعه ما را تشکیل می‌دهند و از سوی دیگر اکثر وقت مفید این جوانان به عنوان دانش آموز در مدارس سپری می‌شود لذا یکی از مکان‌های مهم برای فراهم آوردن آموزش‌های شهروندی مدارس هستند. در این باره دیویی فیلسوف تربیتی آمریکا معتقد است که مدرسه یک (جامعه کوچک) است که دانش آموزان آن در یک محیط فعال به یادگیری و همکاری در یادگیری می‌پردازند. کلاس درس شبیه آزمایشگاهی است که در آن عقاید شهروندی و رفتارهای یک شهروند توسط دانش آموزان و معلمان بررسی می‌شود. (کابو و کینی، ۲۰۰۰). با این توصیف، ضروری به نظر می‌رسد عوامل اجتماعی و ارتباط آن با میزان آگاهی دانش آموزان نسبت به حقوق شهروندی در بین دانش آموزان مورد بررسی قرار گیرد.

۲- روش پژوهش

روش تحقیق در این پژوهش توصیفی از نوع پیمایشی می‌باشد. جامعه آماری در این پژوهش شامل کلیه دانش آموزان پسر دوره دوم متوسطه شهر دزفول تشکیل داده اند که با استعلام انجام شده از سازمان آموزش و پرورش دزفول تعداد این دانش آموزان ۳۶۳۲ نفر اخذ شده است.

۳- ابزار پژوهش

در این تحقیق به منظور گردآوری داده‌ها، درباره‌ی دو مقیاس آگاهی از حقوق شهروندی و عوامل اجتماعی از پرسشنامه محقق ساخته استفاده گردید. به طوری که تبیین گویه‌های این پرسشنامه محقق ساخته برگرفته شده از کتاب علیخواه (۱۳۸۹) با عنوان سنجش مفاهیم در پیمایش‌های اجتماعی بوده است.

⁴ held

⁵ Mayor

⁶ Kubow, Kinney

پرسشنامه محقق ساخته آگاهی از حقوق شهروندی شامل ۱۱ گویه است که به سنجش میزان آگاهی دانش آموزان از حقوق شهروندی خود می‌پردازد. برای تجزیه و تحلیل متغیر وابسته تحقیق، به هر یک از ۱۱ گویه مقیاس آگاهی از حقوق شهروندی بر حسب طیف لیکرت از ۱ تا ۵ نمره تعلق گرفت. بر این اساس حداکثر نمره فرد در این مقیاس ۵۵ و حداقل نمره ۱۱ خواهد بود.

پرسشنامه محقق ساخته عوامل اجتماعی داری ۲۷ گویه و پنج زیر مقیاس پایگاه اجتماعی والدین، مشارکت اجتماعی، اعتماد اجتماعی، اعتماد به رسانه ای جمعی و میزان استفاده از رسانه های جمعی می‌باشد. برای تجزیه و تحلیل متغیر مستقل تحقیق، برای هر یک از گویه های زیرمقیاس‌های مشارکت اجتماعی، اعتماد اجتماعی، اعتماد به رسانه های جمعی و میزان استفاده از رسانه های جمعی بر حسب طیف لیکرت از ۱ تا ۵ نمره تعلق گرفت. همچنین تعریف هر یک از زیرمقیاس های عملکرد اجتماعی بترتیب زیر می‌باشد.

جهت پایایی پرسش نامه از ضریب آلفای کرونباخ استفاده شد لذا، ضریب آلفای کرونباخ برای نمونه ۳۰ نفری از دانش آموزان بترتیب برای پرسشنامه های آگاهی از حقوق شهروندی ۰/۸۳۴ و عملکرد اجتماعی ۰/۸۱۹ بدست آمد، همچنین ضریب آلفای کرونباخ برای زیرمقیاس‌های عملکرد اجتماعی به ترتیب، پایگاه اجتماعی والدین ۰/۷۹۸، مشارکت اجتماعی ۰/۷۸۴، اعتماد اجتماعی ۰/۸۲۳، اعتماد به رسانه‌های جمعی ۰/۸۰۴ و میزان استفاده از رسانه های جمعی ۰/۸۱۲ که نشان می‌دهد این دو پرسشنامه از پایایی لازم برخوردار اند.

در این پژوهش، روش نمونه گیری به صورت نمونه گیری طبقه ای تصادفی انجام شد. به این صورت که پس از مشخص شدن تعداد افراد جامعه آماری، حجم نمونه از طریق جدول کرجسی و مورگان (۱۹۷۰) پس از جای گذاری حجم جامعه یعنی ۳۶۳۲ نفر در جدول، ۳۵۱ بدست آمد.

۴- نتایج تجزیه و تحلیل داده ها

۱- آمار توصیفی متغیرهای پژوهش

جدول ۱ توصیف متغیرهای پژوهش در نمونه دانش آموزان گروه نظری

متغیر	تعداد	حداقل (کمترین نمره)	حداکثر (بیشترین نمره)	میانگین	انحراف استاندارد
پایگاه اجتماعی	۳۵۱	۶	۲۲	۱۲/۹۵	۳/۱۴
مشارکت اجتماعی	۳۵۱	۶	۲۶	۱۶/۸۶	۴/۱۷
اعتماد اجتماعی	۳۵۱	۵	۱۷	۱۱/۲۱	۲/۸۳
اعتماد به رسانه های جمعی	۳۵۱	۷	۲۱	۱۴/۴۵	۳/۰۰
میزان استفاده از رسانه های جمعی	۳۵۱	۴	۱۸	۱۱/۲۳	۲/۳۵
آگاهی از حقوق شهروندی	۳۵۱	۱۹	۴۸	۳۳/۹۸	۶/۱۵

با توجه به جدول ۱ میانگین و انحراف معیار پایگاه اجتماعی در نمونه دانش آموزان بترتیب (۱۲/۹۵ و ۳/۱۴) مشارکت اجتماعی (۱۶/۸۶ و ۴/۱۷)، اعتماد اجتماعی (۱۱/۲۱ و ۲/۸۳)، اعتماد به رسانه های جمعی (۱۴/۴۵ و ۳)، میزان استفاده از رسانه های جمعی (۱۱/۲۳ و ۲/۳۵) و در نهایت میانگین و انحراف معیار آگاهی از حقوق شهروندی بترتیب (۳۳/۹۸ و ۶/۱۵) می‌باشد.

جدول ۲. نتایج آزمون کلموگروف-اسمیرنوف متغیرهای پژوهش در نمونه دانش آموزان گروه نظری

متغیرهای پژوهش	مقدار آماره کلموگروف-اسمیرنوف	سطح معنی داری (P)
پایگاه اجتماعی	۱/۰۸	۰/۱۸۸
مشارکت اجتماعی	۱/۱۰۹	۰/۱۷۱
اعتماد اجتماعی	۱/۰۱۳	۰/۲۵۶
اعتماد به رسانه های جمعی	۰/۸۱۹	۰/۵۱۳
میزان استفاده از رسانه های جمعی	۰/۶۰۷	۰/۸۵۵
آگاهی از حقوق شهروندی	۱/۱۵۰	۰/۱۴۲

با توجه به جدول ۲ سطوح معنی متغیرهای پژوهش بیشتر از ۰/۰۵ است، که نشان می‌دهد توزیع این متغیرها نرمال است، بنابراین از آزمون همبستگی پیرسون برای بررسی رابطه بین متغیرها استفاده می‌شود.

۲- آمار استنباطی

فرضیه‌ها

۱- بین پایگاه اجتماعی و آگاهی از حقوق شهروندی رابطه مثبت معناداری وجود دارد.
باتوجه به جدول ۳، به نظر می‌رسد بین پایگاه اجتماعی و آگاهی از حقوق شهروندی رابطه معناداری وجود ندارد.
جدول ۳ نتایج مربوط به ضریب همبستگی پیرسون بین پایگاه اجتماعی و آگاهی از حقوق شهروندی در بین نمونه دانش آموزان پسر گروه نظری شهر دزفول را نشان می‌دهد. با توجه به اینکه سطح معناداری به دست آمده در جدول همبستگی بیشتر از سطح معناداری ۰/۰۵ است و همبستگی مشاهده شده ۰/۰۳۲ است، می‌توان گفت که دلیل کافی برای تایید این فرضیه، که دلالت بر رابطه بین پایگاه اجتماعی و آگاهی از حقوق شهروندی در بین دانش آموزان دارد، وجود ندارد.

۲- بین مشارکت اجتماعی و آگاهی از حقوق شهروندی رابطه مثبت معناداری وجود دارد.
باتوجه به جدول ۳ نظر می‌رسد بین مشارکت اجتماعی و آگاهی از حقوق شهروندی رابطه مثبت معناداری وجود دارد.
جدول ۳ نتایج مربوط به ضریب همبستگی پیرسون بین مشارکت اجتماعی و آگاهی از حقوق شهروندی در بین نمونه دانش آموزان پسر گروه نظری شهر دزفول را نشان می‌دهد. با توجه به اینکه سطح معناداری به دست آمده در جدول همبستگی کمتر از سطح معناداری ۰/۰۵ است و همبستگی مشاهده شده ۰/۲۲۰ است، می‌توان گفت که فرضیه تحقیق که دلالت بر رابطه بین پایگاه اجتماعی و آگاهی از حقوق شهروندی در بین دانش آموزان دارد، تایید می‌گردد.

۳- بین اعتماد اجتماعی و آگاهی از حقوق شهروندی رابطه مثبت معناداری وجود دارد.
باتوجه به جدول ۳، به نظر می‌رسد بین اعتماد اجتماعی و آگاهی از حقوق شهروندی رابطه مثبت معناداری وجود دارد.
جدول ۳ نتایج مربوط به ضریب همبستگی پیرسون بین اعتماد اجتماعی و آگاهی از حقوق شهروندی در بین نمونه دانش آموزان پسر گروه نظری شهر دزفول را نشان می‌دهد. با توجه به اینکه سطح معناداری به دست آمده در جدول همبستگی کمتر از سطح معناداری ۰/۰۵ است و همبستگی مشاهده شده ۰/۳۰۱ است، می‌توان گفت که فرضیه تحقیق که دلالت بر رابطه بین اعتماد اجتماعی و آگاهی از حقوق شهروندی در بین دانش آموزان دارد، تایید می‌گردد.

۴- بین اعتماد به رسانه های جمعی و آگاهی از حقوق شهروندی رابطه مثبت معناداری وجود دارد.
باتوجه به جدول ۳ به نظر می‌رسد بین اعتماد به رسانه های جمعی و آگاهی از حقوق شهروندی رابطه مثبت معناداری وجود دارد.
جدول ۳ نتایج مربوط به ضریب همبستگی پیرسون بین اعتماد به رسانه های جمعی و آگاهی از حقوق شهروندی در بین نمونه دانش آموزان پسر گروه نظری شهر دزفول را نشان می‌دهد. با توجه به اینکه سطح معناداری به دست آمده در جدول همبستگی کمتر از سطح معناداری ۰/۰۵ است و همبستگی مشاهده شده ۰/۴۲۰ است، می‌توان گفت که فرضیه تحقیق که دلالت بر رابطه بین اعتماد به رسانه های جمعی و آگاهی از حقوق شهروندی در بین دانش آموزان دارد، تایید می‌گردد.

۵- بین استفاده از رسانه های جمعی و آگاهی از حقوق شهروندی رابطه مثبت معناداری وجود دارد.
به نظر می‌رسد بین استفاده از رسانه های جمعی و آگاهی از حقوق شهروندی رابطه مثبت معناداری وجود دارد. جدول ۳ نتایج مربوط به ضریب همبستگی پیرسون بین استفاده از رسانه های جمعی و آگاهی از حقوق شهروندی در بین نمونه دانش آموزان پسر گروه نظری شهر دزفول را نشان می‌دهد. با توجه به اینکه سطح معناداری به دست آمده در جدول همبستگی کمتر از سطح معناداری ۰/۰۵ است و همبستگی مشاهده شده ۰/۳۹۷ است، می‌توان گفت که فرضیه تحقیق که دلالت بر رابطه بین استفاده از رسانه های جمعی و آگاهی از حقوق شهروندی در بین دانش آموزان دارد، تایید می‌گردد.

جدول ۳ نتیجه آزمون فرضیه ها براساس ضریب همبستگی پیرسون

فرضیه ها	همبستگی	سطح معناداری ۰/۰۵
۱- رابطه پایگاه اجتماعی و آگاهی حقوق شهروندی	۰/۰۳۲	۰/۷۶۵
۲- رابطه مشارکت اجتماعی و آگاهی حقوق شهروندی	۰/۲۲	۳۸٪
۳- رابطه اعتماد اجتماعی و آگاهی حقوق شهروندی	۰/۳۰۱	۰/۰۰۴
۴- رابطه اعتماد به رسانه های جمعی و آگاهی حقوق شهروندی	۰/۴۲۰	۰,۰۰۰۱
۵- رابطه استفاده از رسانه های جمعی و آگاهی حقوق شهروندی	۰/۳۹۷	۰,۰۰۰۱

۳- رگرسیون چند متغیره

در این بخش از تحلیل به بررسی روابط چندگانه بین متغیرها پرداخته می شود، و هدف این قسمت یافتن میزان و سهم اثر متغیرهای مستقل در تبیین آگاهی از حقوق شهروندی نمونه پسر گروه نظری شهر دزفول می باشد. به سخن دیگر با استفاده از رگرسیون چند متغیره، به تعیین و پیش بینی درصد واریانس آگاهی از حقوق شهروندی در بین دانش آموزان پرداخته می شود، که در این تحلیل این کار از طریق وارد کردن متغیرهای مستقل مهم در رگرسیون چند متغیره و برآورد میزان آن انجام داده می شود. برای تعیین ضریب همبستگی چندگانه بین متغیرهای مستقل و آگاهی از حقوق شهروندی نمونه پسر گروه نظری شهر دزفول از رگرسیون خطی با روش ورود همزمان استفاده گردیده است

جدول ۴ تحلیل رگرسیون با روش ورود همزمان

متغیر ملاک	متغیر پیش بین	R	R ² تعدیل شده	ضریب F	سطح معنی داری (p)	ضریب رگرسیون Beta	آماره t	سطح معناداری (p)
آگاهی از حقوق شهروندی	استفاده از رسانه های جمعی	۰/۵۷۰	۰/۳۲۵	۸/۰۸	۰/۰۰۰۱	۰/۲۹۸	۳/۰۸	۰/۰۰۳
	اعتماد به رسانه های جمعی					۰/۲۸۵	۲/۹۸	۰/۰۰۴
	اعتماد اجتماعی					۰/۲۲۸	۲/۴۰	۰/۰۱۸
	مشارکت اجتماعی					۰/۰۸۷	۰/۹۰۷	۰/۳۶۷
	پایگاه اجتماعی					-۰/۰۲۸	-۰/۳۰۱	۰/۷۶۴

نتایج جدول ۴ نشان می دهند که فرضیه ی مبنی بر وجود رابطه ی چندگانه بین متغیرهای مستقل با آگاهی از حقوق شهروندی نمونه پسر گروه نظری شهر دزفول معنادار است. ضریب همبستگی چندگانه بین متغیرهای مستقل مذکور و آگاهی از حقوق شهروندی $R=0.570$ و ضریب تعیین $R^2=0.325$ است. بدین معنا که با ورود متغیرهای مستقل به معادله ی رگرسیون 0.325 درصد از واریانس متغیر وابسته تبیین می شود که در سطح 0.01 معنادار است.

برای تعیین میزان اثرگذاری هریک از متغیرها بدین شرح است که ، استفاده از رسانه های جمعی ($\beta=0.298$) ، اعتماد به رسانه های جمعی ($\beta=0.285$) و اعتماد اجتماعی ($\beta=0.228$) معنادار است . به عبارت دیگر این سه متغیر بیشترین سهم را در تبیین واریانس متغیر آگاهی از حقوق شهروندی دانش آموزان پسر نظری شهر دزفول دارند.

۴- یافته های جانبی

۱- آیا بین سن و آگاهی از حقوق شهروندی در دانش آموزان پسر گروه نظری شهر دزفول رابطه معناداری وجود دارد ؟
جدول ۵ نتایج مربوط به ضریب همبستگی پیرسون بین سن نمونه دانش آموزان و آگاهی از حقوق شهروندی نمونه پسر گروه نظری شهر دزفول را نشان می دهد. با توجه به اینکه سطح معناداری به دست آمده در جدول همبستگی بیشتر از سطح معناداری 0.05 است و همبستگی مشاهده شده 0.197 - است، می توان گفت که دلایل کافی برای تایید این سوال وجود ندارد.

جدول ۵ نتیجه آزمون سوال اول براساس همبستگی پیرسون

سوال اول	همبستگی	سطح معناداری
۱- رابطه سن و آگاهی حقوق شهروندی	-۰/۱۹۷	۰/۰۶۲

۲-۳-۵. آیا بین رشته تحصیلی و آگاهی از حقوق شهروندی در دانش آموزان پسر گروه نظری شهر دزفول رابطه معناداری وجود دارد؟ با توجه به اینکه رشته تحصیلی یک مقیاس گسسته و آگاهی از حقوق شهروندی یک مقیاس پیوسته است، برای بررسی رابطه بین این دو مقیاس از آزمون همبستگی اِتا استفاده شد.

جدول ۶ نتیجه آزمون سوال دوم براساس همبستگی اِتا

سوال دوم	همبستگی اِتا	نتیجه آزمون
۱- رابطه رشته تحصیلی و آگاهی حقوق شهروندی	۰/۰۲۴	رد

جدول ۶ نتایج مربوط به ضریب همبستگی اِتا بین رشته تحصیلی دانش آموزان و آگاهی از حقوق شهروندی نمونه پسر گروه نظری شهر دزفول را نشان می دهد. ضریب همبستگی اِتا، ۰/۰۲۴ بدست آمده که نشان می دهد دلیل کافی برای وجود ارتباط بین این دو مقیاس وجود ندارد.

بحث ونتیجه گیری

تحلیل فرضیه نخست

در فرضیه نخست پژوهش فرض بر این بود که بین پایگاه اجتماعی و آگاهی از حقوق شهروندی رابطه مثبت معناداری وجود دارد. نتایج این تحقیق پژوهش نشان داد که رابطه معناداری بین آنها وجود ندارد، بنابراین دلیل کافی برای تأیید این فرضیه وجود ندارد. لذا نتایج این پژوهش با چارچوب نظریه افلاطون که معتقد است شهروندان به لحاظ طبیعی یکسان نیستند و طبیعت نابرابر انسانها در تحصیل فضیلت آنها موثر است، شهروندان پایین تر به لحاظ اینکه به طور طبیعی از کسب فضایل در سطح عالی محروم هستند باید تابع فاضل تران باشند، همسو نمی باشد. همچنین نتایج این پژوهش با چارچوب نظری مارشال همسو نمی باشد. چرا که مارشال معتقد است وجود منابع و امکانات می تواند در توانمندی (آگاهی) افراد موثر واقع شود.

تحلیل فرضیه دوم

تحلیل فرضیه دوم مربوط به بررسی رابطه بین مشارکت اجتماعی و آگاهی از حقوق شهروندی نشان داد که بین این دو متغیر رابطه مثبت معناداری وجود دارد. با توجه به این که این فرضیه تأیید شده است می توان این گونه تشریح نمود که هرچه مشارکت اجتماعی دانش آموزان بیشتر باشد میزان آگاهی از حقوق شهروندی در آنان بیشتر است. با این تفاسیر نتایج به دست آمده در این فرضیه با نتایج چارچوب نظری برایان. اس. ترنر، که ادعا می کند حقوق شهروندی با ماهیت مشارکت اجتماعی در جامعه مربوط است مطابقت می کند، همچنین می توان نتایج این فرضیه را با نظریه هابرماس، مبنی بر اینکه شهروندی را بر پایه اجتماع سیاسی، جامعه مدنی و حوزه عمومی تعریف می کند و شرایط دسترسی برابر به مشارکت تمرکز یافته و ضرورت اجتماع گفتگومانی را کامل کننده شهروندی می داند، همسو دانست.

تحلیل فرضیه سوم

تحلیل فرضیه سوم مربوط به بررسی رابطه بین اعتماد اجتماعی و آگاهی از حقوق شهروندی نشان داد که بین این دو متغیر رابطه مثبت معناداری وجود دارد. با توجه به این که در این فرضیه تأیید شده است می توان این گونه تشریح نمود که هرچه اعتماد اجتماعی دانش آموزان بیشتر باشد میزان آگاهی از حقوق شهروندی در آنان بیشتر است. با این تفاسیر نتایج به دست آمده در این فرضیه با نتایج چارچوب نظری ویلیامز که ادعا می کند حقوق اساسی شهروندی برای گفتگو کردن با ابراز عقیده و شنیدن حرفهای دیگران ارتباط محکم و زنجیره واری با توانایی دریافت و انتقال اطلاعات دارد، همسو دانست.

تحلیل فرضیه چهارم

فرضیه دیگری که در این تحقیق مورد بررسی قرار گرفت بررسی رابطه بین بررسی رابطه بین به اعتماد به رسانه های جمعی و آگاهی از حقوق شهروندی نشان داد که بین این دو متغیر رابطه مثبت معناداری وجود دارد. با توجه به این که در این فرضیه تأیید شده است می توان این گونه بیان کرد که هرچه اعتماد به رسانه های جمعی در دانش آموزان بیشتر باشد میزان آگاهی از حقوق شهروندی در آنان بیشتر است. با این تفاسیر نتایج به دست آمده در این فرضیه با نتایج چارچوب نظری فریدلند که معتقد است رشد تکنولوژی ارتباطی دوران جدید و حجم اطلاعات تولید شده در جوامع مدرن موجب رفتارها و کنش های تازه شهروندی می شوند همسو است.

تحلیل فرضیه پنجم

فرضیه دیگری که در این تحقیق مورد بررسی قرار گرفت بررسی رابطه بین استفاده از رسانه های جمعی و آگاهی از حقوق شهروندی نشان داد که بین این دو متغیر رابطه مثبت معناداری وجود دارد. با توجه به این که این فرضیه تأیید شده است می توان این گونه بیان کرد که هرچه استفاده از رسانه های جمعی در دانش آموزان بیشتر باشد میزان آگاهی از حقوق شهروندی در آنان بیشتر است. نتایج به دست آمده در این فرضیه با نتایج چارچوب نظری ترنر همسو است. ترنر به نقش شرایط اجتماع، اقتصادی و فرهنگی جامعه و افراد توجه دارد و معتقد است آگاهی از حقوق در میان اقوام مختلف متفاوت است و در بین شرایط اجتماعی باید به نقش رسانه های جمعی توجه ویژه نمود چرا که همچون واسطه ای آگاهی اجتماعی افراد را تحت تأثیر قرار می دهند. (امانیان ۱۳۹۰: ۹).

نتایج رگرسیون چند متغیره

نتایج نشان می دهند که فرضیه ی مبنی بر وجود رابطه ی چندگانه بین متغیرهای مستقل با آگاهی از حقوق شهروندی نمونه پسر گروه نظری شهر دزفول معنادار است. ضریب همبستگی چندگانه بین متغیرهای مستقل مذکور و آگاهی از حقوق شهروندی $R = 0/570$ و ضریب تعیین $R^2 = 0/325$ است. بدین معنا که با ورود متغیرهای مستقل به معادله ی رگرسیون $0/325$ درصد از واریانس متغیر وابسته تبیین می شود که در سطح $0/01$ معنادار است.

تعیین میزان اثرگذاری هر یک از متغیرها بدین شرح است که، استفاده از رسانه های جمعی ($\beta = 0/298$)، اعتماد به رسانه های جمعی ($\beta = 0/285$) و اعتماد اجتماعی ($\beta = 0/228$) معنادار است. به عبارت دیگر این سه متغیر بیشترین سهم را در تبیین واریانس متغیر آگاهی از حقوق شهروندی دانش آموزان پسر نظری شهر دزفول دارند.

یافته های جانبی

تحلیل سوال اول

سوالی که در این پژوهش مورد بررسی قرار گرفت، بررسی رابطه بین سن و آگاهی از حقوق شهروندی در دانش آموزان پسر گروه نظری شهر دزفول بود. نتایج ضریب همبستگی پیرسون در این پژوهش نشان داد که با توجه به اینکه سطح معناداری به دست آمده در جدول همبستگی بیشتر از سطح معناداری $0/05$ است و همبستگی مشاهده شده $0/197$ - است، می توان گفت که دلایل کافی برای تایید این سوال وجود ندارد.

تحلیل سوال دوم

سوال دیگری که در این پژوهش مورد بررسی قرار گرفت، بررسی رابطه بین رشته تحصیلی و آگاهی از حقوق شهروندی در دانش آموزان پسر گروه نظری شهر دزفول بود. نتایج مربوط به ضریب همبستگی $0/24$ ، بدست آمده که نشان می دهد دلیل کافی برای وجود ارتباط بین این دو مقیاس وجود ندارد.

منابع و مراجع

- [۱] احمدی، ف. (۱۳۸۳)، شهروندی و مشارکت مدنی، بررسی تاثیر آگاهی از حقوق و تعهدات شهروندی در شهر بر فرایند تحقق شهروندی (مورد کلان شهر تهران)، دانشگاه الزهرا.
- [۲] اسکافی، م. (۱۳۸۷)، بررسی میزان آگاهی جوانان از حقوق شهروندی و تکالیف شهروندی و عوامل موثر بر آن در شهر مشهد. مجله علوم اجتماعی دانشکده ادبیات و علوم انسانی فردوسی مشهد.
- [۳] تاج مزینانی، ع. (۱۳۸۲)، ((مشارکت سیاسی نوجوانان))، ابعاد و پویایی ها، مطالعات جوانان، شماره ۵.
- [۴] فالکس، ک. (۱۳۸۴)، حقوق شهروندی، ترجمه عبدالعزیزویسی، تهران: انتشارات سیروان.
- [۵] نش، ک. (۱۳۸۰)، جامعه شناسی سیاسی معاصر، ترجمه محمد تقی دلفروز، تهران انتشارات کویر.
- [6] nnals, J, R. (2007). From Slavery to Citizenship, West Sussex uk john Wiley and Sons
- [7] Kubow, P. Kinney, M. (2000), Fostering democracy in middle school classroom, Washington.

